

The factors of local economic development with the impact on the business localization

ING. MIRIAM ŠEBOVÁ¹, ING. JURAJ ŠEBO, PH.D.²

¹*Department of Marketing and Management,
Faculty of Economics, Technical University of Košice,
Němcovej 32, 040 01 Košice, Slovakia*
Phone: (421) 55 602 3295, e-mail: miriam.sebova@tuke

²*Department of Management and Economics,
Faculty of Mechanical Engineering, Technical University of Košice,
Němcovej 32, 040 01 Košice, Slovakia*
Phone: (421) 55 602 3236, e-mail: juraj.sebo@tuke

Abstract

The concept of local economic development (LED) become increasingly popular in the European research and practise over past years. It represents a way how to make spatial development in the local area and how to enhance its competitiveness in the age of globalisation. There are various approaches to the definition and understanding of the process of LED in European and American literature. The paper looks at the theoretical roots of the concept and is also focused on less discussed topic - local factors which are able to influence the location decisions of businesses. The empirical research shows that the decisive factors are still traditional hard localisation factors.

Key words: local economic development, localization factors, businesses

1. Úvod

Koncepcia lokálneho ekonomického rozvoja (angl. local economic development – skr. LED) sa vo vyspelých hospodárskych krajinách uplatňuje od 80. rokov 20. storočia, pozornosť ekonómov v krajinách Strednej a východnej Európy upútava však len posledných pár rokov. Existujú rôzne definície a prístupy k LED podľa prostredia v ktorom sa realizuje. Všeobecne lokálny rozvoj územia zahŕňa rozvoj napr. priestorový, sociálny, kultúrny a ekonomický (rozvoj lokálnej ekonomiky) ako podstatnú časť procesu rozvoja územia, ktorá sa nemôže realizovať bez ostatných menovaných. Jedným z predmetov skúmania teórie lokálneho ekonomického rozvoja sú interakcie medzi lokálnou vládou a rozvojom podnikov v území.

Rôzne formulované definície LED sa tak zhodujú na kľúčovej úlohe lokálnej vlády (angl. local government) ako iniciátora rozvojových procesov v území. Ďalším charakteristickým znakom LED je dôraz na rolu podnikov ako katalyzátora ekonomického rozvoja. Lokalizačné rozhodnutia podnikateľov a úroveň lokálneho ekonomického rozvoja vzájomne úzko súvisia – prosperitu podnikov ovplyvňujú faktory lokálneho ekonomického prostredia a na druhej

strane konkurencieschopnosť miestnej ekonomiky je limitovaná podnikateľskou aktivitou na danom území.

2. Lokálny ekonomický rozvoj v teoretických koncepciách

V odbornej literatúre a najmä v praktických štúdiách sa názory na to, čo je LED a kto sú jeho nositelia, líšia na základe pôvodu autorov a ich zamerania. Pojem LED je veľmi široký a nadobúda rôzne podoby v praxi a preto je problematické ho vyčerpávajúco definovať.

Podľa Svetovej banky „lokálny ekonomický rozvoj ponúka lokálnej vláde, privátnemu sektoru, neziskovému sektoru a lokálnej komunite príležitosť pracovať spolu na zlepšení lokálnej ekonomiky. Cieľom je rast konkurencieschopnosti, ktorá tiež zahŕňa stimuláciu udržateľného rozvoja.“ [1] Svetová banka zdôrazňuje význam strategického plánovania v LED rozvrhnutého do piatich krokov [2]:

1. Organizácia procesu (mobilizácia lokálnych aktérov a tvorba partnerstiev)
2. Hodnotenie miestnej ekonomiky
3. Vytvorenie stratégie (plánovací dokument)
4. Realizácia stratégie
5. Prehodnocovanie stratégie.

OECD pri definovaní LED zdôrazňuje aspekt tvorby podmienok zvyšovania zamestnanosti a dlhodobo realizuje program „Lokálny ekonomický a zamestnanecký program“ (The Local Economic and Employment Development Programme LEED). „Obsah stratégií LED sa rôzni, od podpory podnikania k boju proti exklúzii v krízových oblastiach, všetky obsahujú charakteristické pracovné postupy. Mobilizujú lokálnych obyvateľov a orgány pre navrhovanie a implementáciu iniciatív, ktoré vychádzajú z lokálnych potrieb.“ [3]

Ďalšou medzinárodnou organizáciou, ktorá vyvíja stratégie LED je Medzinárodná organizácia práce (International Labour Organisation – ILO). ILO vysvetľuje LED ako „participatívny rozvojový proces, ktorý podnecuje partnerstvá medzi hlavnými verejnými a súkromnými aktérmi na definovanom území, umožňujúc implementáciu spoločnej rozvojovej stratégie pri využití miestnych zdrojov a konkurenčnú výhodu v globálnom kontexte s konečným cieľom tvorby dobrých pracovných miest a stimulovania ekonomickej aktivity“. [4] Prístup ILO podobne ako Svetovej banky zahŕňa niekoľko strategických krokov k iniciovaniu LED:

1. Územná diagnostika a mapovanie inštitúcií
2. Vytvorenie lokálneho fóra
3. Vytvorenie stratégie LED
4. Koordinácia/vytváranie implementačných štruktúr
5. Implementácia LED stratégie

Rozdiel oproti metodológii Svetovej banky je vo vytváraní lokálnych rozvojových agentúr ako implementačných orgánov na podporu LED, ktoré vznikajú ako neziskové organizácie za účasti verejného a súkromného sektora. ILO a Svetová banka realizovali stratégie LED v transformujúcich sa krajinách strednej a východnej Európy a v mnohých regiónoch rozvojových krajín.

Podobne „plánovací“ prístup k LED sa nachádza v prácach amerických autorov (napr. Blakely 1994, Blair 1995). Koncepcia LED sa stala v deväťdesiatych rokoch populárna najmä v krajinách Severnej Ameriky v súvislosti s plánovaním regionálneho a miestneho rozvoja. Niektorí autori LED analyzujú spolu so sídelnou politikou zameranou na rozvoj miest a metropolit, čo sa označuje ako „ortodoxný (plánovací) prístup“ k LED [5].

Najčastejšie citovaní americkí autori E. J. Blakely a T. K. Bradshaw [6] označujú LED ako proces s hlavným cieľom - zvýšiť počet a variabilitu pracovných príležitostí lokálnych obyvateľov, pričom hrá aktívnu iniciatívnu rolu lokálna vláda a komunitné skupiny. V lokálnych programoch zdôrazňujú potrebu rovnováhy medzi potrebami podnikov a sociálnymi a politickými potrebami komunity.

Z európskych autorov sa zaoberajú LED napr. Bennett, Krebs (1991), Wong (1998). Nemeckí autori Meyer-Stamer sa zaoberajú skôr praktickou aplikáciou LED najmä v rozvojových krajinách. Niektorí autori sa zameriavajú na LED v súvislosti s rastom konkurencieschopnosti územia napr. Cheshire, ktorý pri politikách na podporu lokálneho rozvoja používa pojem „konkurenčné územné politiky“ (angl. territorial competitive policies). [7]

Zo slovenských autorov sa lokálnym ekonomickým rozvojom dlhodobo teoreticky zaoberá napr. S. Čapková a J. Buček. Čapková používa ako slovenský preklad termínu LED „miestny ekonomický rozvoj resp. rozvoj miestnej ekonomiky“. „...základnou črtou rozvoja miestnej ekonomiky je dôraz na endogénny rozvoj využívajúci miestny potenciál ľudských, inštitucionálnych a materiálnych zdrojov.“ [8]

Spoločné črty definícií LED zhrnuli Cunningham a Meyer nasledovne: [5]

- LED je „poháňaný“ [lokálnou] vládou, ale potrebuje zapojenie súkromného sektora a občianskej spoločnosti.
- Je založený na participačných procesoch a všestrannom úsilí účastníkov.
- Iniciatíva v rámci LED potrebuje byť založená na hlbokom prieskume lokálnej ekonomiky.
- LED potrebuje stratégiu, v zmysle písomného dokumentu a inštitucionálnu základňu.

Pri formulácii definície LED v slovenských podmienkach sa prikláňame k názoru, že kľúčovú úlohu ako iniciátor rozvojových procesov zohráva lokálna vláda v území, čo zodpovedá princípu subsidiarity (najnižšia zložka verejnej moci v území rozhoduje o lokálnych záležitostiach). Rozvoj je dosahovaný využitím vnútorných zdrojov a dôraz je kladený na rolu miestnych podnikov ako katalyzátora ekonomického rozvoja. Pritom podpora podnikateľov a ekonomický rozvoj sa vzájomne podmieňujú – prosperita podnikov závisí od priaznivého lokálneho ekonomického prostredia a na druhej strane konkurencieschopnosť miestnej ekonomiky je limitovaná podnikateľskou aktivitou na danom území.

3. História LED

LED v súčasnej podobe sa začal praktizovať v osemdesiatych rokoch 20. storočia. Jeho krátku históriu vo vyspelých hospodárskych krajinách môžeme rozdeliť do troch vývojových vln, počas ktorých lokálna vláda sledovala rôzne ciele a používala odlišné nástroje podnikateľskej podpory [2]:

Pre prvé obdobie (1960 – 1980) bola charakteristická snaha pritiahnúť investície zvonka, priame zahraničné investície alebo investície z iných regiónov. Spreádzala ju výstavba technickej infraštruktúry (hard infrastructure investments) a typickými nástrojmi boli veľké pôžičky, daňové úľavy a granty.

Druhá vlna (1980 – polovica 1990) popri pretrvávajúcej snahe získať vonkajšie investície, ale tentoraz už cielenejšie a do špecifických odvetví, priniesla orientáciu na rozvoj miestnych podnikov. Nástroje podpory sa zmenili na priame dotácie podnikom, technickú pomoc, začali sa zakladať podnikateľské inkubátory a do popredia sa dostávajú nástroje tzv. mäkkej infraštruktúry (soft infrastructure) napr. poskytovanie poradenstva, vzdelávanie.

Tretia vlna LED (od 1990) trvá dodnes a jej orientácia sa presunula od hmotnej alebo finančnej podpory podnikov k vytváraniu priaznivého lokálneho podnikateľského prostredia. Investície plynú prevažne do „mäkkých“ infraštruktúrnych projektov a cielene sa vytvárajú verejno – súkromné partnerstvá pri poskytovaní verejných služieb. Pozornosť sa venuje vytváraniu podmienok pre zdravý, bezpečný a atraktívny život v lokalite, čo má predstavovať jej komparatívnu výhodu voči potenciálnym investorom. Hlavnými nástrojmi rozvoja sú stimulácia rastu miestnych podnikov, networking a spolupráca, komplexné stratégie na podporu lokálneho podnikateľského prostredia, investície do mäkkej infraštruktúry, podpora vzniku klastrov a.i.

Hlavné príčiny, prečo sa LED začala vo svete venovať intenzívna pozornosť predstavuje globalizácia ekonomik, celkovo sa meniaci sektorová štruktúra, nástup znalostnej ekonomiky, obmedzené zdroje verejných financií, obmedzené kompetencie, finančné zdroje a kapacity miestnych samospráv, sociálno-demografické aspekty (mladí nezamestnaní, populačný tlak v niektorých lokalitách, multietnické komunity) aj otázka kvality života (kultúra, životné prostredie, bezpečnosť - pre každého). Dôvodom bolo, že centrálna vláda cez plošnú hospodársku politiku nie je schopná efektívne riešiť ekonomicko – sociálne problémy spojené s reštrukturalizáciou ekonomik na regionálnej a lokálnej úrovni, najmä vznik nezamestnanosti, sociálnej exklúzie a chudoby.

Myšlienka koordinovania rozvoja lokálnej ekonomiky zo strany lokálnej vlády vychádza v prvom rade z existencie vnútorného miestneho potenciálu, ktorý zahŕňa ľudské, inštitucionálne, materiálne, finančné a prírodné zdroje. Efektívne využívanie disponibilných zdrojov na zvýšenie konkurencieschopnosti územia tvorí základnú premisu teórie endogénneho regionálneho rozvoja, ktorej sme sa venovali v predchádzajúcej časti práce a z ktorej vychádza teória LED. Stratégie lokálnych vlád sa však v priebehu vývoja zameriavali nielen na vnútorný potenciál, ale tiež na získavanie externých zdrojov.

4. Faktory lokálneho ekonomického rozvoja

Je zrejmé, že faktory ovplyvňujúce lokálny rozvoj vychádzajú z vnútorných daností sledovanej lokality a v odlišných priestorových podmienkach nadobúdajú rozdielnu účinnosť. V rámci teórie sa sociálno – ekonomickými faktormi ovplyvňujúcimi LED systematicky zaoberala C. Wong. Vo svojom príspevku [9] mapovala 30 bazálnych európskych a amerických prác, podľa ktorých identifikovala 11 hlavných faktorov LED.

„Tradičné“ hmotné faktory vychádzajú z klasickej teórie a v priebehu posledných 20 rokov sa zmenil prístup k ich hodnoteniu. V lokálnej konkurencieschopnosti sa viac sleduje ich kvalitatívna štruktúra a lokálne osobitosti (inovačný potenciál). Nehmotné sociálno – kultúrne faktory môžu vysvetľovať zmeny v dynamike rastu lokálnej ekonomiky, ktoré nesúvisia s „tradičnými faktormi“. V teórii a praxi sa líšia názory na relatívnu dôležitosť hmotných a nehmotných faktorov. „Príjemné prostredie a kultúrne postoje sú rozhodujúce, ale len ak tradičné základné lokalizačné faktory pre získanie zahraničných investícií sú tiež prvotriedne.“ [9]

Posledná štúdia konzultačnej spoločnosti Buck Consultants International 2005 [10] o investičnom prostredí obsahuje závery, že najdôležitejšími lokalizačnými faktormi sú v súčasnosti ľudia, know-how a spojenie (vybavenosť dopravnou a komunikačnou infraštruktúrou). Na význame však stále získavajú „mäkké“ lokalizačné faktory napr. kultúra, životný štandard, atraktivita miesta atď. Podľa skúseností z lokálnej politiky v Nemecku [11], označilo za najvýznamnejší mäkký lokalizačný faktor verejnú správu „priateľskú k podnikateľom“ (angl. business-friendly). V tejto súvislosti bolo v Nemecku realizovaných niekoľko projektov na zlepšenie vzťahov medzi verejnou správou a podnikateľmi napr. „Správa

priateľská voči podnikateľom Rhineland – Palatinate“. Netyka sa to len vzťahov samotných inštitúcií verejnej správy, ale aj siete poradných a informačných podnikateľských centier, ktoré sú zväčša zakladané s verejnou účasťou.

Tabuľka 1: Typológia faktorov lokálneho ekonomického rozvoja

<p>A. „Tradičné“ resp. hmotné ekonomické rozvojové faktory</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Lokalita 2. Fyzické faktory 3. Technická infraštruktúra 4. Ľudský faktor (demografická, vzdelanostná štruktúra) 5. Finančné zdroje a kapitál (napr. rizikový kapitál) 6. Poznatky a technológie (vrátane výdavkov do vedy a výskumu) 7. Priemyselná štruktúra
<p>B. Mäkké resp. nehmotné ekonomické rozvojové faktory</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kvalita života 2. Inštitucionálna kapacita 3. Podnikateľská kultúra 4. Identita a imidž komunity

Zdroj: Vlastné, spracované na základe C. Wong [9]

Podľa praktických príkladov lokálnych endogénnych stratégií hodnotenie prínosov menovaných faktorov k LED naráža na nedostatok údajov a metodologické problémy. Kvantifikovať sa dajú niektoré hmotné faktory napr. lokalizačné, fyzické, ľudské zdroje, ale problémy môžu nastať už pri snahe vyčíslieť „poznatky“, „technológiu“, „priemyselnú štruktúru“... Ešte problematickejšie je analyzovať prínos „kvality života“, „inštitucionálnej kapacity“ a ďalších nehmotných faktorov k LED. Z týchto dôvodov sú pri skúmaní faktorov LED jednoduchšie kvalitatívne prieskumy, pri ktorých je však riziko skreslenia výsledkov podľa preferencií respondentov. V niektorých prípadoch sú síce špeciálne zdôrazňované kľúčové faktory (napr. význam inštitucionálnych faktorov v regiónoch Tretieho Talianska alebo v Silicon Valley), ale zväčša je LED komplexný výsledok spolupôsobenia viacerých prvkov.

5. Závery

V európskom prostredí sa LED venuje menej literatúry v porovnaní s americkými zdrojmi. Nadobudli sme dojem, že v rámci „priestorovej“ ekonómie sa tak európski výskumníci viac zaoberajú témou regionálneho rozvoja ako lokálneho. V súvislosti s transformačnými procesmi v krajinách SVE, ktorých súčasťou bola decentralizácia verejnej správy sa konceptu LED prikladá čoraz viac pozornosti v literatúre týchto krajín. V slovenských podmienkach hlavnú úlohu ako iniciátor rozvojových procesov v území zohráva lokálna vláda (v SR miestna samospráva), ktorá iniciuje a koordinuje využívanie vnútorných zdrojov a rozvoj miestnych podnikov s cieľom zvyšovať zamestnanosť v lokálnej ekonomike.

Lokalizačné rozhodnutia podnikov ovplyvňujú hmotné a nehmotné faktory. Podľa nášho názoru v lokalizačných rozhodnutiach podnikov hrajú stále kľúčovú rolu tvrdé lokalizačné faktory, keďže priamo ovplyvňujú návratnosť investícií firiem. Pokiaľ je tá zabezpečená, firmy prihládajú viac na uvádzané mäkké lokalizačné faktory.

Referencie

- [1] Webstránka Svetovej banky, 20.6.2006
<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTU/RBANDEVELOPMENT/EXTLED/0,,menuPK:341145~pagePK:149018~piPK:149093~theSitePK:341139,00.html>
- [2] Local Economic Development Primer 2002, World Bank, s.16
- [3] Local Development and Job Creation, OECD Observer. February 2000
- [4] Webstránka Medzinárodnej organizácie práce, ILO, 20.6. 2006,
<http://learning.itcilo.org/entdev/led/pub/home.aspx?l=Eng&IdSezione=0>
- [5] MEYER-STAMER, J.: Lokale Wirtschaftsförderung in Entwicklungs- und Transformationsländern: Vom Wissens- und Methodentransfer zum strukturierten Lernen. Mesopartner. PACA 2005
- [6] BLAKELY, E.J. – BRADSHAW, T.K.: Planning Local Economic Development, Theory and Practise. SAGE Publications, Inc. 2002. Third Edition. ISBN 0-7619-2458-2
- [7] CHESHIRE, P. – GORDON, I.: Territorial Competition: Some lessons for policy. The Annals of Regional Science 32/1998. pp. 321-346.
- [8] ČAPKOVÁ, S.: Rozvoj miestnej ekonomiky, UMB Ekonomická fakulta, Banská Bystrica 2004, ISBN 80 – 8055-994 – 5
- [9] WONG. C.: Determining factors for Local economic development: The Perception of Practitioners in the North West and Eastern Regions of the UK, Regional Studies, Vol. 32.8. pp. 707 – 720, 1998 Regional Studies Association
- [10] Buck Consultants International 2005, k 10.9. 2007, www.bciglobal.com
- [11] Reorienting Local Economic Policy.Study. Deutsches Institut für Urbanistik, 2006